

EL PACTE PER A LA REFORMA HORÀRIA: UNA POLÍTICA PÚBLICA

FABIAN MOHEDANO

El Pacte per a la Reforma Horària ja és una realitat. El 17 de juliol proppassat, 110 organitzacions van signar el Pacte per a la Reforma Horària, amb la presència del president de la Generalitat de Catalunya, Carles Puigdemont. Aquesta signatura representa l'impuls d'una nova política pública que ens ha d'ajudar a recuperar uns horaris que ens eren propis fa quatre dècades, adaptats a la realitat del segle XXI.

En l'actual context de sortida de la crisi, necessitem nous vectors que ens ajudin a cercar fórmules de creixement i benestar. S'intueix que l'horari pot ser-ne un. La riquesa personal i col·lectiva també és possible mesurar-la a partir de la quantitat de temps de què disposem. Sabem que l'horari és un generador de desigualtat social. I plantejar mesures que ens ajudin a repartir-lo millor és una manera també de reconstruir l'estat del benestar. Cal incidir de manera urgent en la reforma dels horaris de manera que s'assoleixi l'adaptació a uns temps més humans i més cívics.

A la pregunta que es fan els experts que han impulsat aquesta iniciativa de per què ara aquesta proposta qualla i en canvi no va fer-ho deu o quinze anys endarrere, tindria dues respostes possibles: d'una banda, en el moment que estem vivint —en el qual es qüestiona tot—, són moltes les persones que desitgen un canvi que permeti impulsar la Catalunya que ve; de l'altra, la garantia de transversalitat, ja que tothom està d'acord que cal impulsar una política pública en aquesta direcció.

No només ha estat una qüestió de tenacitat, sinó també de rigor i capacitat de fer baixar el discurs a propostes concretes, sense caure en la simplificació. Ara toca el més difícil: posar en marxa el canvi. Ningú no vol ser el primer a cedir, però tothom està predisposat a dibuixar i consensuar els compromisos. *Dum loquimur fugerit invida aetes*: «mentre parlem, fuig el temps envejós».

ANTECEDENTS

La desorganització horària a Catalunya és el resultat de la superposició dels vells horaris fabrils, alterats per les transformacions patides pel model de creixement econòmic durant els anys del «desarrollismo» franquista i pel més recent impacte de les demandes pròpies dels anys de creixement del sector dels serveis. Cal afegir-hi, també, la persistència d'una cultura presencialista en el treball i la poca flexibilitat pactada dels models laborals. Aquesta situació deriva en seriosos obstacles per a la competitivitat i la producció empresarial; en l'augment de riscos psicosocials per als treballadors; en la persistència de la desigualtat per sexes en les condicions de treball; en problemes de salut derivats de la manca de descans en adults i infants; en baixos rendiments educatius; en la manca de temps familiar i personal per al lleure, la cultura o l'activisme social, i en una disminució del benestar de la societat en general.

Al llarg dels darrers anys s'ha aprofundit en la recerca sobre els efectes de la desorganització horària, i els estudis de què disposem mostren que es fa del tot necessari i urgent desfer-se de la rêmora que representa la rigidesa horària actual, incapaç de fer front a la complexitat del moment present. A gairebé tot Europa, l'horari laboral és de vuit o nou del matí a cinc o sis de la tarda, parant un màxim d'una hora per dinar a meitat de la jornada. A Catalunya, però, és habitual que la població treballadora s'aturi dues hores per dinar —en l'àmbit escolar poden ser tres—, i que la jornada laboral s'allargui fins a les set o les vuit del vespre o més enllà. Aquesta jornada poc compactada provoca que el sopar es faci a partir de les nou en el millor dels casos, dificulta el temps de cura d'infants i de la gent gran, afebleix la participació cívica i comunitària, impossibilita el gaudi de la cultura i, per descomptat, entorpeix el funcionament de les organitzacions. A més, l'hora punta televisiva s'acomoda a aquests horaris, fet que afecta negativament les hores de son. En definitiva, entren en col·lisió el temps productiu, el temps de lliure disposició personal i el temps de descans. Aquesta organització del temps de vida quotidiana no té l'origen en el clima, un mite que es desmunta tot sol comprovant que a la Catalunya Nord, Portugal, el Marroc, la Provença, Itàlia o Grècia tenen uns horaris molt més adequats per fer compatibles aquests diferents àmbits.

Així mateix, a Europa fa algunes dècades que va començar la substitució dels horaris nascuts amb l'era industrial per uns altres d'adaptats i més flexibles a les exigències de més igualtat, de productivitat més racional i de participació de la ciutadania. Els diversos estudis de la Fundació Europea per a la Millora de les Condicions de Vida i de Treball (Eurofound), amb dades d'Eurostat, mostren que s'està avançant pel bon camí, tot i que hi ha diferències entre estats segons els models adoptats i la seva idiosincràsia particular. Al nostre país, en canvi, el debat tot just s'ha iniciat fa pocs anys i fins ara no s'ha pres consciència de

manera més àmplia —i en un context de crisi— del fet que cal trobar fórmules d'optimització dels recursos escassos i que cal proposar estils de vida no determinats exclusivament per una mal entesa compulsió productivista i consumista.

Davant d'aquesta situació, el que caldria aconseguir és una ordenació horària bàsica a partir de la qual fos possible la flexibilitat pactada individualitzada, segons les necessitats i decisions particulars. Es tractaria de partir d'un horari adequat a les exigències fonamentals d'una millor salut pública i benestar social, que afavorís la racionalitat organitzativa de l'activitat econòmica i alhora incrementés tant com fos possible el temps de lliure disposició personal. Al capdavant, és a través d'una millor estructura horària que es pot donar resposta a la major complexitat de la societat actual i futura, que es pot incidir en el benestar col·lectiu i que es poden combatre les antigues i noves formes de desigualtat.

L'èxit d'aquesta Reforma Horària, però, depèn de tots els agents que, d'una manera o altra, tenen responsabilitats en l'organització dels temps socials. I és per aquesta voluntat d'implicació de tots els agents que s'arriba a la signatura del Pacte per a la Reforma Horària.

DE LA INICIATIVA A LA INSTITUCIÓ

La Iniciativa per a la Reforma Horària es gesta a la tardor de 2013 i es presenta el 29 de gener de 2014 en un acte al CCCB. Es constitueix una associació formada per una quinzena d'experts que conformen el grup motor. L'objectiu és fonamentar, sensibilitzar i dissenyar la reforma en tres anys.

Els experts que impulsen la reforma horària són: Javier Albares, metge especialista en medicina del son [Clínica del Son Teknon]; Assumpta Baig, mestra [Associació Salut i Família]; Sara Berbel, psicòloga social [Ajuntament de Barcelona]; Salvador Cardús, sociòleg [Universitat Autònoma

de Barcelona]; Lluís Casado, consultor [Grupo Mediterráneo Consultores]; Trinitat Cambras, professora [Universitat de Barcelona]; Núria Chinchilla, professora [IESE Business School]; Anna Ginés, professora [ESADE – Universitat Ramon Llull]; Josep Ginesta, treballòleg i secretari general [Govern de la Generalitat de Catalunya]; Elvira Méndez, directora general [Associació Salut i Família]; Fabian Mohedano, treballòleg i diputat [Parlament de Catalunya]; Jordi Ojeda, professor [Universitat de Barcelona]; Mercè Otero Vidal, professora [Ca la Dona]; Cristina Sánchez-Miret, sociòloga [Universitat de Girona]; Esther Sánchez, mànager de recursos humans i presidenta [Consell Assessor per a la Reforma Horària] i Elena Sintés, sociòloga [Institut Infància i Adolescència / Fundació Bofill].

De llavors ençà, els passos seguits han estat els següents:

- El 18 de març de 2014, el govern de la Generalitat de Catalunya manifesta el seu suport institucional a través d'un acord de govern. En paral·lel s'aprova la resolució 646/X al Parlament de Catalunya i es crea la Comissió d'Estudi de la Reforma Horària.
- Del 15 al 21 de setembre de 2014, s'organitza la primera Setmana dels Horaris.
- Entre 2014 i 2015, es presenten els informes de fonamentació coordinats pel Consell Assessor per a la Sostenibilitat (CADS), el Parlament de Catalunya i el Consell de Treball Econòmic i Social de Catalunya (CTESC).
- S'impulsen proves pilots i accions de sensibilització en diversos sectors i territoris. Una vintena d'empreses, entitats i ajuntaments se sotmeten a un procés de canvi. El Parlament de Catalunya esdevé la primera institució pública que adapta els seus horaris. També destaquen les mobilitzacions locals en el món del comerç i la restauració a Vilafranca del Penedès (2015), Prats de Lluçanès, Argentona i Lleida (2016).
- Del 6 al 12 de juny de 2015, s'organitza la segona Setmana dels Horaris.
- El govern acorda la creació del Consell Assessor per a la Reforma Horària el 15 de juliol de 2015, amb la missió d'impulsar el procés de concertació social. El grup motor es transforma en un òrgan consultiu del govern, adscrit al departament de Presidència. Es presenta el 20 de juliol en un acte amb el president Artur Mas al Palau de la Generalitat.
- Del 6 al 10 de juny de 2016, s'organitza la tercera Setmana dels Horaris.
- El 22 de setembre de 2016, se signa l'acord d'impuls laboral de la reforma horària. Deu objectius per a la negociació col·lectiva, en el marc del Consell de Relacions Laborals.
- Fruit de les proves pilot, el 4 de novembre de 2016, amb la presència del vicepresident Oriol Junqueras, es presenta l'Inventari Reforma Horària, com a eina d'autoavaluació per a organitzacions.
- Del 20 de setembre al 29 de novembre de 2016, es desenvolupa el Procés participatiu per a la reforma horària. Les sessions presencials de debat tenen lloc a 12 municipis diferents d'arreu del país.
- Al llarg dels tres anys, els membres del Consell Assessor fan diversos centenars de reunions informatives amb tota mena d'agents socials i de conferències divulgatives arreu del territori.
- El 18 de gener de 2017, neix la Xarxa de Ciutats i Pobles per la Reforma Horària. Els municipis són claus en l'impuls de pactes del temps locals. Prèviament, l'ACM i la FMC insten el món local a reformar els horaris.
- El 10 de març de 2017, es valida el document *Bases per a l'impuls del Pacte per a la Reforma Horària*, a partir del procés de

- concertació desenvolupat a través de les Taules Quadrangulars.
- Un cop lliurat l'informe a la consellera de la Presidència, Neus Munté, el Consell Assessor per a la Reforma Horària conclou els treballs. El 2 de juny de 2017 es reuneix per darrer cop amb l'objectiu d'avaluar la proposta de Pacte per a la Reforma Horària que presenta el govern.
  - Del 12 al 18 de juny de 2017 s'organitza la quarta Setmana dels Horaris.
  - La Iniciativa per a la Reforma Horària dona per finalitzat els seus treballs i comunica la seva dissolució el 31 d'octubre de 2017, deixant en mans de les institucions i els actors socials el lideratge del procés, ja que entén que són els responsables de l'assoliment dels propòsits plantejats.
  - Entre els mesos de juny i juliol de 2017, el president Carles Puigdemont proposa la signatura del Pacte per a la Reforma Horària a institucions, actors i ciutadania en un acte solemne al saló de Sant Jordi del Palau de la Generalitat.

LA CARTA DE COMPROMISOS

CAP A L'OBJECTIU 2025

La reforma horària és una iniciativa ciutadana que proposa l'impuls de canvis horaris perquè puguem gaudir de més llibertat en la gestió del nostre temps. Perquè sincronitzant els nostres hàbits horaris amb els de la resta del món i amb un ritme més ordenat, aconseguirem guanyar temps al temps i, en definitiva, millorar en salut i qualitat de vida. La reforma horària impulsa uns hàbits horaris cívics i potencia la igualtat entre les persones, les nostres capacitats de bona relació i, sobretot, la nostra salut i benestar.

L'Objectiu 2025 és el propòsit en el qual les institucions i organitzacions promotores del Pacte per la Reforma Horària es comprometen a:

1. Recuperar les dues hores de desfasament horari amb relació a la resta del món.
  2. Impulsar una nova cultura del temps a les organitzacions a favor de models més eficients i més flexibles per atendre les noves necessitats socials.
  3. Consolidar el factor temps com a nova mesura de llibertat, equitat i benestar.
- L'Objectiu 2025 vol contribuir a:
- Augmentar els nivells de benestar social de la ciutadania i protegir-ne la salut, especialment la dels col·lectius més vulnerables.
  - Fer una distribució més racional del temps en la vida quotidiana.
  - Assolir uns nivells més alts de conciliació de la vida familiar, laboral i personal.
  - Afavorir la pràctica d'activitats que contribueixin a l'adopció d'hàbits més saludables.
  - Millorar el rendiment escolar.
  - Incrementar el temps per al descans.
  - Assolir els objectius de coresponsabilitat i d'equitat de gènere.
  - Afavorir la participació ciutadana en iniciatives i organitzacions de la societat civil i en la gestió dels afers públics.
  - Millorar la productivitat i la competitivitat de les empreses.
  - Incrementar el rendiment laboral, afavorir la millora en la presa de decisions i reduir la sinistralitat laboral.
  - Fer possible la sostenibilitat energètica, per l'estalvi d'energia derivat de la compactació d'horaris i per la reducció dels desplaçaments al lloc de treball.

Per aconseguir-ho, la reforma horària proposa, allà on el sector, l'activitat i el lloc de treball ho permetin, compactar la jornada laboral per avançar l'hora de sortida de la feina, introduir horaris laborals més flexibles d'entrada i sortida, avançar les hores dels àpats, tant del dinar com del sopar i sincronitzar els horaris de les empreses, institucions i actors socials i culturals.

L'Objectiu 2025 ens ha de portar en els propers anys a equiparar els següents indicadors amb la mitjana europea, allà on sigui possible, de forma que se segueixin aquestes tendències:

Salut

- Avançament de l'hora d'anar a dormir
- Recuperació del temps de son perdut
- Reducció de l'estrès de les persones treballadores, especialment de les dones

Organitzacions

- Augment dels mecanismes de flexibilitat pactada laboral
- Increment del teletreball
- Reducció a un màxim d'una hora de la pausa per dinar a les organitzacions
- Avançament de la finalització de la jornada laboral
- Augment de la productivitat per hora treballada
- Millora de la competitivitat de les organitzacions
- Reducció de l'absentisme laboral injustificat
- Aplicació de la bossa d'hores
- Reducció de la rotació a les organitzacions
- Augment del nombre de persones treballadores que fan els àpats en una franja horària saludable

Serveis públics

- Avançament del tancament dels equipaments i edificis públics
- Augment dels pactes del temps als municipis
- Augment de les gestions administratives realitzades online
- Avançament de l'horari de finalització de l'activitat pública

Educació

- Incorporació del dinar en l'horari dels instituts
- Avançament dels horaris de l'activitat extraescolar
- Avançament de l'horari de finalització de les activitats extraescolars

- Avançament de l'horari de finalització dels estudis superiors

Cultura i oci

- Equiparació de l'hora punta televisiva
- Avançament de l'horari dels espais informatius a la televisió
- Avançament de l'hora de finalització de l'activitat físico-esportiva
- Eliminació de l'oferta televisiva destinada a infants i adolescents en horari nocturn

Comerç i consum

- Augment de la compactació horària dels comerços
- Consolidació d'una franja horària de consum responsable

Mobilitat

- Disminució del temps esmerçat en desplaçaments del lloc de residència a la feina
- Reducció de l'accidentalitat *in itinere*
- Increment de l'oferta de transport públic i col·lectiu en els horaris de màxima afluència

Per tal d'assolir l'Objectiu 2025, el Pacte per a la Reforma Horària especifica la seva actuació a través d'eixos d'acceleració i mesures d'acceleració.

REFLEXIÓ FINAL: ÉS POSSIBLE

A ningú no se li escapa que els horaris i l'ús del temps és una font de desigualtat no només de gènere, com s'ha anat apuntant al llarg de les darreres dues dècades de recerca, sinó també de desigualtat social. En aquest context de crisi en què vivim immersos, la precarietat laboral no serà de gran ajuda per consolidar el que es reclama amb la Reforma Horària. Per això cal posar sentit d'estat a una proposta que per si ja neix del sentit comú. A manca de capacitat legislativa en l'àmbit del treball, hem de confiar en els agents socials. Als criteris i elements per a l'ordenació flexible del temps de treball a l'empresa cal introduir la preocupació per la recuperació de les dues hores

de desfasament que portem en relació al ritme de vida quotidiana de la resta del planeta.

Que quedi ben clar que no es pot ni es vol de cap manera obligar ningú a sortir ben esmorzat de casa, a dinar a les 13h. i a distanciar l'hora d'anar a dormir sopant a les 20h. Però sí que podem aconseguir que, per a qui vulgui fer-ho, sigui factible, viable. En aquest sentit, les empreses són cabdals per impulsar-ho: d'aquí la rellevància de la negociació col·lectiva.

El benefici de la Reforma Horària sobre la salut pot ser tan gran o més del que va ser la llei del Tabac. Una llei, per cert, que tampoc no prohibia fumar al menjador de casa i ara moltíssimes persones ho fan des del balcó, principalment per respecte als altres habitants de la llar i fins i tot per a si mateix. Una llei que semblava impossible de concretar, acordar i acomplir i que ha ajudat decididament, en poc temps, a canviar hàbits de les persones.

El Pacte per a la Reforma Horària, emmirallant-se en l'esperit transformador de la llei del Tabac, neix del consens que ha de servir per sincronitzar les diferents peces del trencaclosques: treball, ensenyament, comerç i consum, cultura i oci, administració, activisme social i comunitari, transport... Tenim un horitzó possible i realitzable i pràcticament ningú no se'n sent amenaçat.

Quedi clar que tampoc mai no hem de renunciar a ser un país d'acollida i de pas. Podem mantenir dos ritmes: el frenètic obert al món i el ciutadà molt més saludable. Tenim plena confiança que ben aviat —per què no el 2026?—, podrem mirar pel retrovisor uns horaris inèdits, poc humans, fins i tot incívics, producte d'un temps i d'un país. Si l'autarquia del franquisme ens va portar a endarrerir dues hores el nostre ritme de vida, la globalització cavalcant en la qual estem immersos ja fa uns anys ens ha d'ajudar definitivament a posar-nos a l'hora.

FABIAN MOHEDANO I MORALES (Barcelona, 1975) és treballador, promotor de la Iniciativa per a la Reforma Horària i, des del gener de 2016, diputat al Parlament de Catalunya. Ha publicat nombrosos articles i llibres sobre usos del temps i horaris, sobre educació, joventut i associacionisme i sobre plans de formació. La seva obra més recent és el llibre *100 motius per a la reforma horària. Posem-nos a l'hora!* (2016).

